

Ansvarlige investeringer

SRI-rapport juni 2011

Vi ønsker dialog!

Følg KLPs ansvarlige investeringer
på bloggen vår: blogg.klp.no

Innhold

- 4 Om KLP
- 6 Kjære leser
- 8 Hvordan være en ansvarlig investor
- 10 BP skal tenke sikkerhet
- 11 Vurderer rapporteringskrav
- 12 De vanligste innsigelsene
- 15 Vi bruker vår stemmerett
- 16 Stemmegivning
- 18 Dialog, observasjon og ekskludering
- 19 Observasjon
- 21 Ekskluderte selskaper

Selskaper ekskludert for:

- 24 Menneskerettigheter
- 28 Arbeidstakerrettigheter
- 29 Miljø
- 32 Korrupsjon
- 33 Produksjon og salg av våpen
- 37 Nøytraliserer avkastningsavviket

Om KLP

➔ KLP som finanskonsern

KLP, Kommunal Landspensjonskasse, er et av Norges største livsforsikringsselskap. Selskapet leverer pensjons-, finans- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Selskapets hovedprodukt er offentlig tjenstepensjon. Mer enn hver åttende nordmann har pensjonsrettigheter i KLP. Vi tilbyr skadeforsikring til offentlig sektor og privatpersoner. KLP Eiendom er blant de største eiendomsforvalterne i landet.

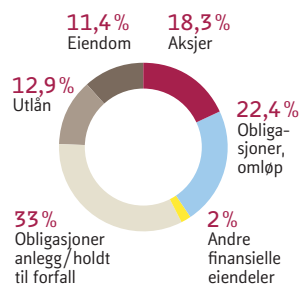
KLP tilbyr også et bredt spekter av innskudds- og låneprodukter. I 2009 etablerte vi egen bank, KLP Banken.

KLP er et gjensidig selskap hvor pensjonskundene også er eiere av selskapet. KLP ble etablert i 1949 og har over 760 ansatte.

➔ Forvaltning av kapital i KLP

KLP-konsernet forvalter totalt 288 milliarder kroner (pr. 31.3.2011). Disse er fordelt på flere aktivaklasser.

KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning har ansvar for all intern verdipapirforvaltning i KLP-konsernet, mens finansdivisjonen i morselskapet styrer aktivallokeringen av pensjonsmidlene (kollektivporteføljen).

Investeringer i kollektivporteføljen, aktivafordeling (pr. 31.3.2011).

➔ Hvilke penger er det vi forvalter?

KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsforvaltning, begge heleide datterselskaper av KLP, forvalter ca. 197 milliarder kroner i finansielle instrumenter (pr. 31.3.2011).

Kapitalen forvaltes på vegne av KLP med datterselskaper og andre institusjonelle og private kunder. Totalt har vi 9 100 kunder i våre fond. KLP Fondsforvaltning er Norges tredje største fondsforvaltningsselskap.

➔ Både aktivt og indekxnært

Vi tilbyr både aktive og passive (indekxnære) aksje- og rentefond, inkludert hedgefond. Vi tilbyr også kombinasjonsfond. Samtlige av våre verdipapirinvesteringer er underlagt KLPs policy for ansvarlige investeringer.

KLP Fondsforvaltning er Norges ledende indekxfondsleverandør og tilbyr globale samt regionale indekxfond i USA, Europa og Asia innenfor MSCI World Developed-universet. Vi har også et norsk indekxfond som følger hovedindeksen på Oslo Børs.

Vi har lagt vekt på å bygge opp et sikkert og mest mulig automatisert system for denne typen forvaltning. Som en følge av denne satsningen og takket være effektiv drift og skalafordeler kan vi tilby våre globale samt regionale **indekxfond til meget lave forvaltningshonorarer: fra 0,10 prosent i årlig forvaltningshonorar.**

➔ KLP-fondene

Rentefond:

KLP Pengemarked
KLP Aktiv Rente
KLP Rentefond II
KLP Pensjon I-II
KLP Obligasjon I
KLP Obligasjon Global I-II
KLP Statsobligasjon

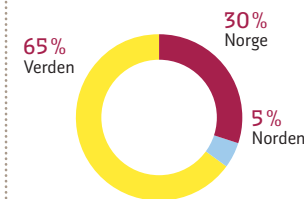
Aksjefond:

KLP AksjeNorge
KLP AksjeNorge Indeks I-II
KLP AksjeNorden
KLP AksjeEuropa Indeks I-II
KLP AksjeGlobal Indeks I-IV
KLP AksjeUSA Indeks I-II
KLP AksjeAsia Indeks I-II

Kombinasjonsfond:

KLP Kombinasjon

Beskrivelser av fondene finner du på www.klp.no

Aksjeinvesteringenes regionale spredning, markedsverdi (pr. 30.3.2011).

➔ Øvrig forvaltning

Private equity

KLP investerer i private equity (inkludert venture-kapital) i hovedsak gjennom private equity-fond. Dette er langsiktige forpliktelser, og investeringene skjer gradvis over en årrekke. KLPs private equity-program er fortsatt i en tidlig oppbyggingsfase. Som en av de større, norske investorene sitter vi ofte i fondenes investorkomiteé. Disse fungerer som et bindeledd mellom fondene og dets investorer.

Ekstern forvaltning

I tillegg til private equityfond har KLP også investert i eksterne aksje- og rentefond. Samtlige av våre fondsinvesteringer er underlagt KLPs policy for ansvarlige investeringer. Eksterne fond benyttes hovedsaklig innenfor områder der KLP ikke har intern kompetanse.

Mikrofinans

Gjennom Norsk mikrofinansinitiativ (NMI) har KLP kommitert 75 millioner kroner til investeringer i mikrofinans.

Kjære leser,

Nok en generalforsamlings sesong er i ferd med å avsluttes. Også i år har målet for oss vært å stemme for våre eierposter og være en pådriver for god eierstyring og selskapsledelse.

I forkant av årets sesong sendte vi brev til mange norske selskaper for å redegjøre for vår stemmegivning på selskapets generalforsamling i fjor og gi en begrunnelse dersom det var saker der vi hadde stemt mot styrets forslag.

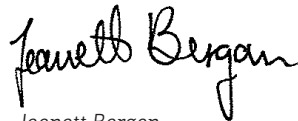
Mange selskaper gir en positiv tilbakemelding på vårt engasjement og vi ser stadig at det har en effekt. I denne rapporten kan du lese hvilke type saker vi oftest har stemt mot i år og hvilke selskaper dette gjelder. Dersom du er nysgjerrig på vår stemmegivning i andre selskaper – norske eller utenlandske – er all vår stemmegivning søkbar og tilgjengelig på klp.no. Gå for eksempel inn og se hva vi stemte på generalforsamlingen til BP, Goldman Sachs, Statoil eller andre selskaper! Vi er stolte av åpenheten og er, så vidt vi kjenner til, eneste institusjonell investor i Norden som offentliggjør alle stemmer.

Det siste halvåret har verden vært i dramatisk endring. Selv om urolighetene som har oppstått i mange land er skremmende, er vi optimistiske og tror at dette er starten på noe nytt. Fellesbetegnelsen for urolighetene er at folket har tatt makten. De tillater ikke lenger undertrykkelse og maktmisbruk. Bakgrunnen for urolighetene er ikke ensartet, men flere av landene har ett problem til felles. De er land

rike på naturressurser, men befolkningen og landet har ikke hatt en økonomisk bærekraftig utvikling som man kunne ha forventet og en stor del av befolkningen forblir fattig.

I flere år har KLP, sammen blant annet et nettverk av organisasjoner organisert gjennom Publish What You Pay, arbeidet for land-for-land rapportering. Da er det gledelig at vi nå ser fremskritt for denne typen rapportering. I denne rapporten kan du lese mer om hva dette er og den spennende utviklingen vi nå ser også i Norge. Land-for-land rapportering kan være et virkemiddel som skriver seg inn i historiebøkene som svært effektivt og kanskje et av vår tids viktige bidrag til en litt bedre verden.

God lesing,

Jeanett Bergan
Leder for ansvarlige investeringer
KLP Kapitalforvaltning

For dagene som kommer.

Hvordan være en ansvarlig investor

Vårt fremste ansvar er å sikre våre finansielle forpliktelser. KLP-konsernet forvalter 288 milliarder kroner og mer enn en halv million nordmenn har pensjonsrettigheter i KLP. Oppdraget er å sikre en langsiktig verdiskaping. Vi og mange andre mener at det ikke er likegyldig hvordan vi gjør dette.

Vi har en strategi for ansvarlige investeringer av to hovedgrunner. For det første ønsker ikke KLP å medvirke til brudd på internasjonale normer. Vi ønsker at selskaper vi investerer i skal etterleve de minimumsstandarder som det internasjonale samfunnet har satt. For det andre mener vi at en bærekraftig forretningsdrift vil lønne seg i lengden. En pensjonsleverandør som KLP er en langsiktig investor, og for oss er det lite å vinne på selskapers kortsiktige gevinster hvis det ødelegger for en mer langsiktig inntjening. Å drive et selskap på en ansvarlig måte er også en effektiv strategi for å redusere risiko.

Atferdsbaserte og produktbaserte kriterier

Målet med KLPs strategi er å være en pådriver for en bærekraftig forretningsdrift i tråd med internasjonale normer innen følgende områder:

- menneskerettigheter
- arbeidstakerrettigheter
- miljø
- anti-korrupsjon
- forretningssetiske prinsipper

- individers rettigheter i krig eller konflikt-situasjoner
- andre grunnleggende etiske normer

KLP engasjerer seg i dialog med selskaper som knyttes til brudd på disse adferdsbaserte kriteriene.

KLP har også produktbaserte eksklusjonskriterier. KLP investerer ikke i selskaper som produserer:

- våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper (kjernevåpen, landminer og klasebomber)
- tobakk

Vi har tre virkemidler for å påvirke selskaper til en bærekraftig utvikling: eierskapsutøvelse og aktivt engasjement, ekskludering og bærekraftige investeringer.

Eierskapsutøvelse og aktivt engasjement

I tillegg til dialog rundt teamene ovenfor jobber vi med flere prosjekter som fører til dialog eller engasjement i selskaper. Disse

KLPs strategi som ansvarlig investor:

- ➔ Eierskapsutøvelse og aktivt engasjement
- ➔ Ekskludering
- ➔ Bærekraftige investeringer

prosjektene har som formål å fremme en langsiktig og ansvarlig verdiskaping:

- > Bærekraftig verdiskaping
- > Engasjement i kontroversielle land
- > Carbon Disclosure Project

Les også om:

- > Dialog, observasjon og ekskluderinger (side 18)
- > BP skal tenke sikkerhet (side 10)

En direkte måte for aksjonærer å påvirke et selskap på er å stemme på generalforsamlingen:

- > Stemmegivning (side 15–17)
- > De vanligste innsigelsene (side 12)

Å selge aksjene – en siste utvei

Vi vil ikke oppnå finansiell avkastning for enhver pris. Derfor underla KLP, som første norske livselskap, alle sine investeringer en etisk filtrering i 2002. Uttrekk vil være ytterste konsekvens for selskaper som ikke viser vilje til endring og forbedringer.

- > Begrunnelser for ekskludering (side 25)

Bærekraftige investeringer

KLP tror på det å kombinere avkastning med andre gevinster. Ved å integrere hensyn til miljø, mennesker og samfunn reduseres investeringens risiko og/eller skapes en bedre avkastning.

- > KLP er partner i Norsk mikrofinansinitiativ (NMI)

Internasjonale normer

Vårt arbeid bygger på internasjonalt anerkjente standarder og normer. KLP er medlem av FNs Global Compact og våre uttrekk vil i hovedsak være begrunnet med selskapers brudd på FN-konvensjoner eller OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

KLP har undertegnet FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (UNPRI) og dermed sagt at vi blant annet skal implementere miljø-, sosiale og selskapsstyringstemaer i våre investeringsanalyser og beslutningsprosesser. Dette måles vi på, og sammenlignes med, i det internasjonale finansmiljøet hvert år.

BP skal tenke sikkerhet

Etterspillet etter ulykken på oljeplattform i Mexicogolfen pågår og KLP fortsetter dialogen med BP. Vi og mange andre aksjonærer uttrykte skuffelse ved å stemme mot styremedlemmer.

British Petroleum (BP) har siden juni 2010 stått på KLPs observasjonsliste. Ulykken på oljeriggen Deepwater Horizon i Mexicogolfen resulterte i elleve døde ansatte og et rekordstort oljeutslipp etter en ulykke til havs.

Selskapet har vært kritisert for svakheter i sikkerhetsrutiner. I tillegg har både investorer og myndigheter kritisert selskapet for manglende gjennomskiktighet og åpenhet om utslippene. KLP forventer at selskapet skal ta ansvar for skadene som ulykken forårsaket i Mexicogolfen, og forbedre virksomhetsstyring og selskapskultur når det gjelder risiko og sikkerhet. Selskapet bør også kunne vise til at man har god nok teknologi til raskt å få kontroll over brønnlekkasjer.

BP har i dialogen med KLP fortalt om en rekke tiltak selskapet har satt i gang. Selskapet skal blant annet styrke oppfølgingen av kontraktører, innføre en ny, sentralisert organisasjonsstruktur for sikkerhet og operasjonell risiko, samt gjøre endringer i godtgjørelsessystemet

som reflekterer risikohåndtering. KLP vil fortsette dialogen med BP og følge opp de planlagte tiltak samt effekten av disse.

Styrets ansvar

Mange store investorer, deriblant KLP og KLP-fondene, uttrykte skuffelse over hendelsen og selskapets håndtering av denne på generalforsamlingen i april i år. KLP valgte å stemme mot styrets forslag om godtgjørelse. Belønningssystemet i BP er ikke i seg selv kritikkverdig, men fjorårets hendelser og resultater bør etter vårt skjønn gi grunnlag for svært moderat belønning til ledelsen.

KLP stemte også mot gjenvalg av William Castell og Carl-Henric Svanberg til styret. Castell var blant annet leder for styrets komité for etikk, sikkerhet og miljø. I lys av ulykken og selskapets risikostyring og HMS-arbeid mener vi det er vanskelig å støtte gjenvalg. Det samme gjelder Svanberg, som også leder styrets kompensasjonskomité og således er ansvarlig for bonus og godtgjørelse til ledelsen.

Motstand på BPs generalforsamling i april 2011	Andel stemmer mot
Godkjennelse av årsregnskap og årsberetning	5 %
Godkjennelse av selskapets rapport om lederlønnninger	12 %
Gjenvalg av Sir William Castell som styremedlem. (Castell har vært leder av styrets komité for etikk, sikkerhet og miljø)	26 %
Gjenvalg av Carl-Henric Svanberg som styremedlem. (Svanberg har vært styreleder og leder av selskapets kompensasjonskomité)	8 %
Gjenvalg av Antony Burgmans som styremedlem. (Burgmans har vært medlem av styrets komité for etikk, sikkerhet og miljø)	11 %
Gjenvalg av Cynthia Carroll som styremedlem. (Carroll har vært medlem av styrets komité for etikk, sikkerhet og miljø)	10 %

Vurderer rapporteringskrav

Regjeringen skal se på mulighetene for å innføre krav til land-for-land rapportering. Gledelig, synes KLP som har engasjert seg i saken i flere år.

Norske myndigheter har i flere år arbeidet mot kapitalflukt og i vår kom regjeringen med en ny handlingsplan mot økonomisk kriminalitet som sier at land-for-land rapportering som virkemiddel skal utredes. Ifølge handlingsplanen vil regjeringen vurdere om det er grunnlag for innføring av land-for-land rapportering for selskaper som driver virksomhet innenfor utvinningsindustrier (olje-, gass- og gruveindustri) – enten i prosessen med eventuelle nye EU-regler eller på selvstendig grunnlag.

Advokatfirmaet Arntzen de Besche har, på oppdrag av Publish What You Pay Norge, vurdert hvordan land-for-land rapportering kan innføres i norsk rett. En måte er å innta rapporteringskravet i verdipapirhandelloven.

Lignende utvikling ser vi også internasjonalt. I fjor fikk USA en ny finanslov som inneholder et ligende krav og siden i fjor krever Hong Kong-børsen rapportering på betalinger til myndigheter når nye selskaper skal børsnoteres. EU hadde en høring rundt årsskiftet og vurderer å innføre et minst like strengt rapporteringskrav som USA, og det vurderes også integrert i internasjonale regnskapsstandarder.

Mange selskaper er for åpenhet om denne typen informasjon, men er opptatt av at et

krav ikke må skape ulike konkurransevilkår men være globalt gjeldende og ivareta konfidensialitetshensyn og materialitet. Selskaper mener også at kostnadene knyttet til et krav og potensiell revisjonsplikt er relevant i vurderingen.

Statoil er et eksempel til etterfølgelse. Selskapet har offentliggjort flere av tallene som etterspørres siden 2005. I deres års- og bærekraftsrapport kan vi i Country Spotlight få informasjon om flere forhold i et land-for-land format.

Derfor trenger vi land-for-land rapportering

Det er et problem at mange land med store naturressurser forblir fattige. Kapitalen kommer ikke befolkningen til gode, men går ut av landet eller i lommene på statsledere. Rapporteringen kan bidra til at myndigheter og selskaper stilles til ansvar for hvordan naturressurser og kapital blir brukt.

At KLP som investor har engasjert seg i dette, bunner også i at rapporteringen har en finansiell nytte. Vi har i en spørreundersøkelse spurt analytikere hva de mener. Samtlige som svarte mente at det gir informasjon som er viktig for risiko- og verddivurderinger av selskaper.

De vanligste innsigelsene

I elleve prosent av generalforsamlingssakene i selskaper på Oslo Børs, har KLP og KLP-fondene stemt mot styrets forslag. Dette er de vanligste grunnene til at vi stemmer mot.

For detaljert begrunnelse for stemmegivningsbeslutningen for hvert enkelt selskap, se begrunnelsene som er publisert på KLPs hjemmeside.

STYREKANDIDATER ER IKKE PRESENTERT

Valg av styre er en av de viktigste avgjørelsene en aksjonær og eier tar. Derfor er det viktig at valgkomiteen presenterer styrekandidatene i forkant av generalforsamlingen slik at aksjonærene kan ta en informert beslutning. Valgkomiteens innstilling bør, på lik linje med saksdokumentene til generalforsamlingen, være tilgjengelig 21 dager før generalforsamlingen.

- Bionor Pharma
- Det norske oljeselskap
- Mørpol
- Norse Energy
- Scana Industrier
- Sevan Marine

Derfor har KLP og KLP-fondene avstått fra å stemme i følgende styrevalg:

GENERELLE FULLMAKTER

Ifølge Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse bør styrefullmakter til å foreta kapitalforhøyelser begrenses til definerte formål. Med generelle fullmakter gir aksjonærer fra seg muligheten til å godkjenne formålet. Videre kan store kapitalforhøyelser gi en betydelig utvannings-effekt for eksisterende aksjonærer.

- ABG Sundal Collier Holding
- Aktiv Kapital
- Awilco Drilling
- DOF
- Eitzen Maritime Services
- Fred. Olsen Energy
- Marine Harvest
- Norwegian Air Shuttle
- Norwegian Property
- Saga Tankers

Derfor støtter ikke KLP og KLP-fondene generelle fullmakter som er større enn ti prosent av aksjekapitalen, som foreslått i følgende selskaper:

OPSJONER UTSTEDES TIL STYREMEDLEMMER

Ifølge Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse bør styret ikke delta i incentiv- eller opsjonsprogrammer som måtte være laget for ledende ansatte fordi dette vil kunne svekke styrets uavhengighet. Anbefalingen sier klart at godtgjørelse til styret ikke bør være resultatavhengig og at opsjoner ikke bør utstedes til styremedlemmer.

- Algeta
- Fara
- Intex Resources
- Sevan Marine
- Northland Resources
- Q-Free
- Royal Caribbean Cruises

Derfor har vi stemt mot følgende opsjonsordninger:

FULLMAKTER SOM KAN BRUKES VED OVERTAKELSESSITUASJONER

Handel med egne aksjer etter tilbud på selskapet er forbudt, med mindre dette er godkjent av generalforsamlingen. Ifølge Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse bør ikke styret uten særlige grunner søke å forhindre eller vanskeliggjøre at noen fremsetter tilbud på selskapet. Det er i de færreste tilfeller at selskaper har behov for å handle med egne aksjer i en tilbudssituasjon.

- Aker Solutions
- Clavis Pharma
- Schibsted
- Sevan Marine
- Storebrand

KLP og KLP-fondene har stemt mot slike fullmakter i følgende selskaper:

LEDERLØNNINGER

Det avgjørende for aksjonærene når det gjelder lederlønninger er at ledelsen har riktige incentiver. Ledelsen skal belønnes for gode resultater, men mange bonus- og opsjonsprogrammer har en altfor kort tidshorison og i noen av ordningene stiller vi spørsmålstegn ved resultatkriteriene programmene bygger på. Enkelte selskaper redegjør ikke for strukturen til sine godtgjørelsesprogrammer eller mangler et øvre tak på variabel godtgjørelse.

- ABG Sundal Collier Holding
- Acta Holding
- Aker
- Aker Solutions
- Altona Mining
- Atea
- Bionor Pharma
- Bridge Energy
- Clavis Pharma
- DOF
- EDB ErgoGroup
- Eidesvik Offshore
- Eltek
- PhotoCure
- Norsk Hydro
- NorDiag
- Norse Energy
- Panoro Energy
- Pronova BioPharma
- Rocksource
- Telenor
- Yara

Dette er blant begrunnelsene for hvorfor vi har stemt mot styrets retningslinjer for avlønning i følgende selskaper:

AKSJERABATT TIL ANSATTE

Det er positivt at ansatte eier aksjer i selskapet, men vi mener at ordninger uten bindingstid og aksjerabatter over 20 prosent er for dyre for andre aksjonærer og ikke et tilstrekkelig langsiktig incentiv.

- Aker Solutions
- Det norske oljeselskap
- Fornebu Utvikling
- Gjensidige Forsikring
- Norsk Hydro
- Orkla

KLP og KLP-fondene har stemt mot følgende aksjeordninger:

LEDEDE ANSATTE SOM STYREMEDLEMMER

Det er viktig at styret er sammensatt slik at det kan vurdere ledende ansatte på uavhengig grunnlag. Det bør legges vekt på at styret har tilstrekkelige forutsetninger til å foreta selvstendige vurderinger av ledelsens saksfremlegg og selskapets virksomhet, ifølge Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Derfor bør ledende ansatte ikke være medlem av styret.

- Awilco Drilling
- Stolt-Nielsen

KLP og KLP-fondene har på bakgrunn av dette stemt mot styrekandidater i:

ETTERLØNNSAVTALER

Det er ikke i aksjonærenes interesse å avlønne administrerende direktør i lang tid etter at ansettelsesforholdet har opphørt. Vi støtter derfor ikke etterlønnsavtaler som er lenger enn ett år uten avkortning mot lønn i evt. ny jobb, eller to år med avkortning.

- Wilh. Wilhelmsen
- North Energy
- Eidesvik Offshore
- Farstad Shipping

Derfor har KLP og KLP-fondene stemt mot styrets erklæring om lønn og annen godtgjørelse i følgende selskaper:

Det er ikke likegyldig hvordan avkastning skapes.

Vi bruker vår stemmerett

Generalforsamlingen er en viktig arena for dialog mellom selskapsledelsen og aksjonærene. Som eier i mange børsnoterte selskaper bruker KLP og KLP-fondene stemmeretten sin aktivt - både i Norge og i utlandet.

KLP og KLP-fondene etablerte egne retningslinjer for stemmegivning i 2010. Disse er publisert på vår hjemmeside og bygger på *Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse*.

Alle generalforsamlinger i norske selskaper behandles internt i KLP og vi stemmer selv, i hovedsak via fullmakt men også ved å delta på generalforsamlingen.

For våre utenlandske aksjer stemmer vi via fullmakt gjennom vår tjenesteleverandør Institutional Shareholder Services (ISS). Vi stemmer i tråd med internasjonal beste praksis innen eierstyring og selskapsledelse. Dette bidrar til at vi opptrer konsistent og i konsensus med mange andre internasjonale investorer. Ved å bruke

stemmeretten vår ivaretar vi våre interesser som aksjeeiere - ikke bare i forhold til tradisjonell eierstyring og finansielle temaer, men også selskapets påvirkning på samfunnet miljømessig og sosialt. Vi støtter resolusjoner som vurderes å bidra til en langsiktig verdiskaping for aksjonærer og andre interessenter.

Per i dag stemmer KLP og KLP-fondene i følgende 19 markeder: Australia, Canada, Danmark, Finland, Frankrike, Hongkong, Irland, Japan, Nederland, New Zealand, Norge, Portugal, Singapore, Spania, Sveits, Sverige, Storbritannia, Tyskland og USA.

NORSK ANBEFALING FOR EIERSTYRING OG SELSKAPsledelse

Den norske standarden for eierstyring og selskapsledelse bygger på et følg- eller forklaringsprinsipp. Standarden er forankret i aksje-, regnskaps-, børsmarkeds- og verdipapirlovgivningen, men inneholder bestemmelser og veiledninger som dels utdyper og dels går lengre enn lovgivningen. Les anbefalingen i detalj på www.nues.no. Den omhandler følgende punkter:

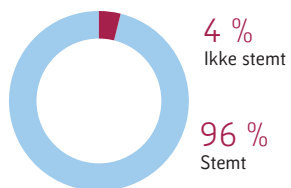
1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse
2. Virksomhet
3. Selskapskapital og utbytte
4. Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående
5. Fri omsettelighet
6. Generalforsamlingen
7. Valgkomité
8. Bedriftsforsamling og styre, sammensetning og uavhengighet
9. Styrets arbeid
10. Risikostyring og intern kontroll
11. Godtgjørelse til styret
12. Godtgjørelse til ledende ansatte
13. Informasjon og kommunikasjon
14. Selskapsovertakelse
15. Revisor

Stemmegivning i Norge

	Pr. 30.05. 2011	2010	2009	2008
Antall generalforsamlinger	87	127	123	29
Antall saker	994	1027	1 004	274
Andel saker hvor KLP og KLP-fondene stemte mot styrets forslag	10 %	10 %	13 %	1 %
Andel saker hvor KLP og KLP-fondene stemte blankt	1 %	0,50 %	2 %	-

Resolusjoner

Temaer	Antall saker pr. 30.05.2011	Mot styrets forslag eller blankt	Antall saker 2010	Mot styrets forslag eller blankt
Rutinesaker	448	1 %	544	1 %
Styrerelaterte saker	284	7 %	216	8 %
Selskapskapital	136	16 %	137	22 %
Godtgjørelse	108	52 %	104	51 %
Fusjoner og omorganiseringer	6	0 %	19	22 %
Aksjonærforslag	6	2 %	7	29 %
Totalt	994	11 %	1 027	11 %

KLP og KLP-fondene har stemt på ca. 96 prosent av generalforsamlinger i norske børsnoterte selskaper der de har hatt stemmerett i perioden 1. januar til 30. mai 2011.

➔ Sjekk hvilke selskapers generalforsamlinger KLP og KLP-fondene har stemt på. Se vår hjemmeside www.klp.no/samfunnsansvar. Les også hvilke saker vi har stemt mot og med hvilken begrunnelse.

Stemmegivning internasjonalt

	Pr. 22.05.2011	2010	2009	2008
Antall generalforsamlinger	883	1533	1 803	1 792
Antall saker	10 914	17 164	19 851	19 748
Andel saker hvor KLP og KLP-fondene stemte blankt eller mot styrets forslag	11 %	11 %	21 %	21 %

Resolusjoner

Temaer	Antall saker pr. 22.05.2011	Mot styrets forslag eller avstå	Antall saker 2010	Mot styrets forslag eller avstå
Styrerelaterte saker	6 723	8 %	10 826	8 %
Rutinesaker	2 096	4 %	2 802	4 %
Selskapskapital	827	14 %	1 186	14 %
Godtgjørelse	1 077	17 %	1 154	21 %
Fusjoner og omorganiseringer	99	1 %	276	5 %
Obligasjonseiermøter	24	0 %	25	0 %
Anti-overtakelse	149	11 %	235	20 %
Totalt	10 545	8 %	16 504	9 %

Aksjonærforslag

Temaer	Antall saker pr. 22.05.2011	Mot styrets forslag eller avstå	Antall saker 2010	Mot styrets forslag eller avstå
Styrerelaterte saker	130	80 %	228	58 %
Godtgjørelse	44	89 %	137	85 %
Rutinesaker	46	41 %	87	60 %
Eierstyring og selskapsledelse	35	66 %	46	70 %
Helse og miljø	42	93 %	81	77 %
Generelle økonomiske saker	2	0 %	1	100 %
Menneskerettigheter	7	86 %	16	100 %
Anti-samfunnsansvar	5	0 %	10	30 %
Annet	58	83 %	54	89 %
Totalt	369	75 %	660	70 %

Dialog, observasjon og ekskludering

KLP er i dialog både med selskaper som er ekskluderte og med selskaper som er under observasjon. Målet er å være en pådriver for en ansvarlig og bærekraftig forretningsdrift.

KLPs erfaring er at kombinasjonen av dialog og ekskludering er effektiv for å oppnå forbedringer. Ekskludering vil alltid være en siste utvei, men legger tyngde bak kravene som stilles til selskapene i en dialog. Dialogen vil fortsette også etter et eventuelt uttrekk, med mål om å kunne investere i selskapet igjen i fremtiden.

KLP har også selskaper under observasjon. Disse selskapene vil vi forsøke å påvirke for å unngå eksklusjon og forhindre lignende situasjoner i fremtiden.

I alle prosesser, når det gjelder både ekskluderte selskaper og selskaper under observasjon, gjelder de fire kriteriene som mål for fremgang (se side 20).

Kilder og analyseprosess

De nesten 2 000 selskapene i KLPs investeringsunivers overvåkes kontinuerlig. Analysene som utgjør grunnlaget for KLPs engasjement og uttrekk kommer i hovedsak fra GES Investment Services. Vi støtter oss også på analyser av Etikkrådet for Statens pensjonsfond – Utland (SPU).

GES følger daglig 9 000 nyhetskilder. Dersom et selskap assosieres til kritikkverdige forhold, utredes så hendelsen og selskapet kontaktes. Dersom selskapet over tid ikke viser vilje til forbedring, vil KLP trekke seg ut av selskapet. Enhver beskyldning skal være bekreftet enten av selskapet selv eller av en troverdig offisiell kilde, for eksempel myndigheter eller FN-organer.

Selskapsdialog

1.1. – 15.5.2011

SELSKAP	STATUS	TEMA
Adecco	Dialog	Arbeidstakerrettigheter
BP	Observasjon	Miljø og HMS
DNO International	Observasjon frem til mai 2011	Forretningsetikk
Eutelsat	Observasjon	Menneskerettigheter
Statoil	Dialog	Miljø og HMS
Veidekke	Dialog	Forretningsetikk
Yahoo	Ekskludert	Menneskerettigheter

Målet er **alltid** å påvirke selskapene til en langsiktig og bærekraftig verdiskaping.

Observasjon

Selskaper under observasjon er selskaper som KLP gjennom dialog ønsker å påvirke. Utelukkelse kan være en siste utvei hvis vi ikke ser tilstrekkelig progresjon i saken.

British Petroleum og Anadarko Petroleum

Utblåsing i Mexicogolfen resulterte i elleve døde og enorme oljeutslipp. Lekkasjen fortsatte i 87 dager før den ble stoppet. Det var BP som opererte riggen, men BP og Anadarko Petroleum er joint venture-partnere i prosjektet. Amerikanske myndigheter har opprettet flere kommisjoner som skal utrede ulykken. KLP følger saken og selskapenes tiltak for å redusere risikoen for lignende ulykker i fremtiden.

Eutelsat Communications

I juni 2008 opphørte Eutelsat kringkastingen av NTDTV, en regimeuavhengig kinesisk tv-kanal som tidligere ble kringkastet i Kina. Kritikere mener at årsaken er at selskapet ønsket å tilfredsstill kinesiske myndigheter for å komme inn på det kinesiske markedet. Europaparlamentet oppfordrer Eutelsat til å gjenoppta kringkastingen.

Exxon Mobil

Selskapet ble satt under observasjon i mai 2009 og denne statusen opprettholdes. KLP har siden etablert en god dialog med selskapet og denne vil fortsette. Årsaken er den vestlige gråhvalen som er en truet dyreart utenfor Shakalin Island der Exxon Mobils datterselskap driver olje- og gassutvinning.

Songa Offshore

Songa Offshore etablerte et nytt opsjonsprogram i 2009. Opsjonsprogrammet bryter med intensjonen i generalforsamlingsvedtaket. Videre er det ikke i tråd med Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse eller KLPs og KLP-fondenes retningslinjer for stemmegivning. KLP har derfor fulgt opp saken med møter og i brev form. Selskapet vil forbli under observasjon frem til et eventuelt nytt incentivprogram etableres.

- 1 Den rapporterte hendelsen har opphørt.
- 2 Selskapet har håndtert den rapporterte hendelsen og konsekvensene på en ansvarlig måte.
- 3 Selskapet har systemer og rutiner på plass for å forhindre at lignende skjer i fremtiden.
- 4 Punkt 1-3 er verifisert av tredjepart.

Ikke lenger under observasjon

DNO International

DNO har siden juni 2010 vært under observasjon på grunn av saken der kurdiske delstatsmyndigheter i Irak kjøpte og solgte aksjer i selskapet. Oslo Børs har ilagt selskapet overtredelsesgebyr og Økokrim har tatt ut siktelse mot selskapet, administrerende direktør og styreleder. DNO tilbakeviser anklagene og mener siktelsen er basert på samme grunnlag som et søksmål fra Oslo Børs som ble opphevet av Børsklagenemda i 2009.

KLP har hatt en dialog med selskapet om saken og selskapets samfunnsansvar med særlig fokus på korrupsjonsrisiko og anti-korrupsjonsarbeid. Selskapet har tatt tak i problemstillingene og jobber nå systematisk med sitt samfunnsansvar og særlig

anti-korrupsjon. Selskapet støtter siden våren 2011 offisielt Extractive Industries Transparency Initiative. Som et resultat av det arbeidet og engasjementet som selskapet har vist når det gjelder å ta tak i problemstillingene, er DNO ikke lenger på KLPs observasjonsliste.

Jardine Matheson

Jardine Mathesons datterselskap PT Astra Agro Lestari TBK var assosiert til massive regnskogødeleggelse i sumpområdet Tripa peat i Acehprovinsen i Indoneia. Selskapet har solgt sin lisens i det kritikkverdige området og grunnlaget for observasjon er derfor ikke lenger til stede.

PRODUSERER IKKE LENER KLASEVÅPEN

L-3 Communications Holding har vært utelukket på grunn av at det heleide datterselskapet L-3 Communications Corp har produsert komponenter til klasevåpen. Selskapene har overfor Etikkrådet for Statens pensjonsfond – Utland bekreftet at det ikke lenger er involvert i produksjonen. Grunnlaget for utelukkelsen er derfor ikke lenger til stede. L-3 Communications er fortsatt utelukket på grunn av menneskerettigheter (se begrunnelse under menneskerettigheter).

Ekskluderte selskaper

Menneskerettigheter

■ AES	USA	kraftprodusent
■ AFI Group	Israel	eiendom
■ Alstom	Frankrike	elektrisk utstyr
■ China Mengniu Dairy	Kina	matvarer
■ Danya Cebus	Israel	bygg og anlegg
■ Dongfeng Motor Group	Hongkong	bilprodusent
■ Elbit Systems	Israel	luftfart og forsvar
■ FMC Corp	USA	kjemikalier
■ Incitec Pivot	Australia	gjødsel og jordbrukskjemikalier
■ L-3 Communications	USA	luftfart og forsvar
■ Potash Corp Saskatchewan	Canada	gjødsel og jordbrukskjemikalier
■ Sterlite Industries*	India	metaller og gruvedrift
■ Vedanta Resources*	Storbritannia	metaller og gruvedrift
■ Wesfarmers	Australia	stormarked
■ Yahoo!	USA	Internett (programvare og tjenester)

Arbeidstakerrettigheter

■ Bridgestone	Japan	dekk og gummi
■ Toyota Motor	Japan	bilprodusent
■ Wal-Mart Stores	USA	stormarked

Miljø

■ Barrick Gold	Canada	metaller og gruvedrift
■ Chevron	USA	olje og gass
■ Duke Energy	USA	kraftselskap
■ Freeport McMoRan	USA	metaller og gruvedrift
■ Lingui Developments Berhad	Malaysia	papir- og skogprodukter
■ Madras Aluminium Company	India	metaller og gruvedrift
■ Norilsk Nickel	Russland	metaller og gruvedrift
■ Rio Tinto	Storbritannia	metaller og gruvedrift
■ Samling Global	Malaysia	skogsprodukter
■ Sterlite Industries*	India	metaller og gruvedrift
■ Vedanta Resources*	Storbritannia	metaller og gruvedrift

Korrupsjon

- Ingen ekskluderte selskaper

Våpenprodusenter

■ Alliant Techsystems	USA	luftfart og forsvar
■ BAE Systems	Storbritannia	luftfart og forsvar
■ Boeing	USA	luftfart og forsvar
■ EADS	Nederland	luftfart og forsvar
■ Finmeccanica	Italia	luftfart og forsvar
■ GenCorp	USA	luftfart og forsvar
■ General Dynamics	USA	luftfart og forsvar
■ Hanwha Corporation	Sør-Korea	kjemikalier
■ Honeywell	USA	luftfart og forsvar
■ Jacobs Engineering Group	USA	bygg og anlegg
■ Lockheed Martin	USA	luftfart og forsvar
■ Northrop Grumman	USA	luftfart og forsvar
■ Poongsan Corporation	Sør-Korea	metaller og gruvedrift
■ Poongsan Holdings Corporation	Sør-Korea	metaller og gruvedrift
■ Raytheon	USA	luftfart og forsvar
■ Safran	Frankrike	luftfart og forsvar
■ Serco Group	Storbritannia	miljø- og anleggstjenester
■ Singapore Technologies Engineering	Singapore	luftfart og forsvar
■ Textron	USA	industrielt konglomerat

Tobakksprodusenter

■ Adris Grupa Pref	Kroatia	tobakk
■ Alliance One International	USA	tobakk
■ Altria Group	USA	tobakk
■ British American Tobacco	Storbritannia	tobakk
■ Gudang Garam	Indonesia	tobakk
■ Imperial Tobacco	Storbritannia	tobakk
■ ITC Ltd	India	tobakk
■ Japan Tobacco	Japan	tobakk
■ KT&G Corp	Sør-Korea	tobakk
■ Lorillard	USA	tobakk
■ Philip Morris	USA	tobakk
■ Reynolds American	USA	tobakk
■ Shanghai Industrial Holdings	Hongkong	industrielt konglomerat
■ Souza Cruz SA	Brasil	tobakk
■ Swedish Match	Sverige	tobakk
■ Universal Corp VA	USA	tobakk
■ Vector Group	USA	tobakk

* Selskapet er ekskludert av flere grunner.

Målet er alltid
å påvirke
selskapene til
en langsiktig
og bærekraftig
verdiskaping.

4

krav for inkludering

- 1 Den rapporterte hendelsen har opphørt.
- 2 Selskapet har håndtert den rapporterte hendelsen og konsekvensene på en ansvarlig måte.
- 3 Selskapet har systemer og rutiner på plass for å forhindre at lignende skjer i fremtiden.
- 4 Punkt 1-3 er verifisert av tredjepart.

Menneskerettigheter

Menneskerettighetene er et av de viktigste internasjonale verdigrunnlagene. Som en del av KLPs verdigrunnlag, ansvarlig investeringsstrategi og gjennom vår deltakelse i FNs Global Compact, ønsker vi å støtte internasjonale menneskerettigheter og ikke medvirke til brudd på disse. En konsekvens er at 15 selskaper er utelukket fra våre investeringer.

Fremdrift: **AES**
Ekskludert siden: Desember 2008
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Kraftselskap
Indeks: MSCI, FTSE

1
2
3
4

AES driver den hydroelektriske dammen Chan 75 i Panama, som ifølge FN-rapporter assosieres til brudd på menneskerettighetene til urbefolkningen Ngöbe. Sommeren 2008 sendte FN to hastende appeller til staten Panama for å varsle om forflytting, tap av bosted, ødeleggelse av jordbruksmarker og utstrakt bruk av vold og arrestasjoner av medlemmer i urbefolkningsgruppen som motsatte seg prosjektplanene. Konstruksjonen av dammen fører til at lokalsamfunnet Charco la Pava oversvømmes og må flyttes, men innbyggerne har ifølge kritikken ikke blitt hørt.

Fremdrift: **AFI GROUP**
Ekskludert siden: Desember 2010
Kilde: SPU, GES
Land: Israel
Industri: Eiendom
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

1
2
3
4

AFI Group er involvert i byggingen av israelske bosettinger i okkuperte palestinske områder. I 2009 bygget datterselskapet Danya Cebus boliger i tre bosettinger i området. Ifølge internasjonal rett, spesielt fjerde Genève-konvensjonen om beskyttelse av sivile i krigstid, er de israelske bosettingene ulovlige. Flere resolusjoner i FNs sikkerhetsråd og en rådgivende uttalelse fra Folkerettsdomstolen i Haag har konkludert med at oppføringen av israelske bosettinger på okkupert palestinsk territorium er ulovlig etter denne konvensjonen.

Fremdrift: **ALSTOM**
Ekskludert siden: Desember 2007
Kilde: GES
Land: Frankrike
Industri: Elektrisk utstyr
Indeks: MSCI, FTSE

1
2
3
4

En spesialutsending for FNs menneskerettighetsråd oppfordret i 2007 selskaper som er involvert i Merowe Damprosjektet i Sudan til å stoppe sine operasjoner på grunn av rapporter om menneskerettighetsbrudd i forbindelse med en stor tvangsflytting av mennesker; cirka 50 000 beregnes å være nødt til å flytte på grunn av dambyggingen. Blant de involverte selskapene var Alstom, som er hovedleverandøren av elektrisk utstyr til prosjektet. Ingen av selskapene har fulgt anbefalingen fra FNs spesialutsending.

Fremdrift: **CHINA MENGNIU DAIRY**
Ekskludert siden: Desember 2008
Kilde: GES
Land: Kina
Industri: Matvarer
Indeks: MSCI

1
2
3
4

I september 2008 kunngjorde kinesiske myndigheter at melkepulver for barn hadde blitt forgiftet med melamin. Fire barn døde og cirka 94 000 fikk nyrestein og nyresvikt. Melamin er et kjemikalie som brukes til å lage plast og inneholder ikke næring. Involvert i denne skandalen var noen av Kinas største meierier, blant annet China Mengniu Dairy som har innrømmet at noen av selskapets produkter var forgiftet. Underleverandører har blandet melk med vann for å øke mengden, og blandet inn melamin for å øke proteinnivået.

Fremdrift: **DANYA CEBUS**
Ekskludert siden: Desember 2010
Kilde: SPU, GES
Land: Israel
Industri: Bygg og anlegg
Indeks: MSCI

1
2
3
4

Danya Cebus er involvert i byggingen av israelske bosettinger i okkuperte palestinske områder. I 2009 bygget selskapet boliger i tre bosettinger i området. Ifølge internasjonal rett, spesielt fjerde Genève-konvensjonen om beskyttelse av sivile i krigstid, er de israelske bosettingene ulovlige. Flere resolusjoner i FNs sikkerhetsråd og en rådgivende uttalelse fra Folkerettsdomstolen i Haag har konkludert med at oppføringen av israelske bosettinger på okkupert palestinsk territorium er ulovlig etter denne konvensjonen.

Fremdrift: **DONGFENG MOTOR GROUP**
Ekskludert siden: Juni 2009
Kilde: SPU
Land: Hongkong
Industri: Bilprodusent
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

1
2
3
4

Dongfeng Motor Group leverer militære kjøretøyer til burmesiske myndigheter. Utelukkelsen av Dongfeng er en konsekvens av retningslinjene til Statens pensjonsfond – Utland, som sier at investeringer i selskaper som selger våpen og militært materiell til stater som står oppført på listen over de lands statsobligasjoner fondet er avskåret fra å investere i, skal unngås. De nåværende sanksjonene fra både USA og EU forbyr all eksport og salg av våpen og militært materiell til Burma.

Fremdrift: **ELBIT SYSTEMS**
Ekskludert siden: Desember 2009
Kilde: GES, SPU
Land: Israel
Industri: luftfart og forsvar
Indeks: MSCI

1
2
3
4

Elbit leverer et elektronisk overvåkningssystem som er en del av separasjonsbarrieren som israelske myndigheter har bygget mot Vestbredden. De deler av barrieren som ligger på de okkuperte palestinske områdene anses som ulovlig i henhold til internasjonal lov. Elbit er, med sine leveranser, med på å understøtte ulovlig virksomhet.

Fremdrift: **FMC CORPORATION**
Ekskludert siden: Juni 2010
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Kjemikalier
Indeks: MSCI-WI

1
2
3
4

FMC Corporation har bekreftet overfor GES at datterselskapet FMC Foret importerer fosfat fra Vest-Sahara. Den internasjonale domstolen (ICJ) har fastslått at Marokko ikke har noen rettslige krav til Vest-Sahara og følgelig ikke Vest-Saharas naturressurser. Utvinning av naturressurser fra okkuperte områder, Vest-Sahara spesielt, har også blitt erklært ulovlig av FNs visegeneralsekretær for juridiske saker i 2002.

Fremdrift: **INCITEC PIVOT**
Ekskludert siden: Juni 2009
Kilde: GES
Land: Australia
Industri: Gjødsel og jordbruks-kjemikalier
Indeks: MSCI

1
2
3
4

Incitec Pivot importerer fosfatstein fra Vest-Sahara, som er okkupert av Marokko. Den internasjonale domstolen (ICJ) har fastslått at Marokko ikke har noen rettslige krav til Vest-Sahara og følgelig ikke til Vest-Saharas naturressurser. Utvinning av naturressurser fra okkuperte områder, Vest-Sahara spesielt, har også blitt erklært ulovlig av FNs visegeneralsekretær for juridiske saker i 2002.

Fremdrift: **L-3 COMMUNICATIONS**
Ekskludert siden: Desember 2005
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

- 1
- 2
- 3
- 4

I den amerikanske arméens utredning om mishandling og tortur i Abu Ghraib-fengselet i Irak 2003–2004, fastslås det at ansatte i selskapet Titan har vært delaktige i eller tilstede ved mishandlinger. Ifølge rapporten har Titan ikke adressert problemstillingen på en effektiv måte og ikke gitt gode nok instruksjoner til sine ansatte. Titan ble senere oppkjøpt av L-3 Communications, som dermed tar over ansvaret. Selskapet leverer fortsatt tolkingstjenester til den amerikanske armé. Selskapet må derfor få mekanismer på plass for å unngå at menneskerettighetsbrudd skjer igjen, spesielt i land som Irak og Afghanistan.

Fremdrift: **POTASH CORP SASKATCHEWAN**
Ekskludert siden: Juni 2010
Kilde: GES
Land: Canada
Industri: Gjødsel og jordbruks-kjemikalier
Indeks: MSCI, FTSE

- 1
- 2
- 3
- 4

Potash Corp Saskatchewan har bekreftet overfor GES at et heleid datterselskap importerer fosfat fra Vest-Sahara. Den internasjonale domstolen (ICJ) har fastslått at Marokko ikke har noen rettslige krav til Vest-Sahara og følgelig ikke Vest-Saharas naturressurser. Utvinning av naturressurser fra okkuperte områder, Vest-Sahara spesielt, har også blitt erklært ulovlig av FNs visegeneralsekretær for juridiske saker i 2002.

Fremdrift: **STERLITE INDUSTRIES**
Ekskludert siden: Juni 2010
Kilde: GES, SPU
Land: India
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI

- 1
- 2
- 3
- 4

Sterlite Industries er en betydende joint venture-partner i den aluminiumsfabrikk som bygges i Orissa i India hvor Vedanta Resources er kontrollerende eier. Se årsak for ekskludering under Vedanta.

Fremdrift: **VEDANTA RESOURCES**
Ekskludert siden: Desember 2008
Kilde: GES, SPU
Land: Storbritannia
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI, FTSE

- 1
- 2
- 3
- 4

Vedanta Resources er i ferd med å etablere aluminiumsproduksjon i Orissa i India. I denne prosessen har selskapet ifølge indiske myndigheter gjort seg skyldig i brudd på menneskerettigheter, bl.a. tvangsforflytting, vold og trusler mot befolkningen. Selskapet har brutt indiske miljølover, villedet myndigheter og forårsaket grov miljøskade, bl.a. utslipp av vann med høyt innhold av tungmetaller til elver og grunnvann. Etableringen av anlegget vil innebære hogging av flere kvadratkilometer skog i et av Indias mest artsrike områder med flere truede arter. Selskapet er også anklaget for ulovlige produksjonsutvidelser, uforsvarlig håndtering av farlig avfall, overgrep mot stammefolk, elendige lønnsvilkår og farlige arbeidsforhold i gruvene og fabrikkene.

Fremdrift: **WESFARMERS**
Ekskludert siden: Desember 2007
Kilde: GES
Land: Australia
Industri: Stormarked
Indeks: MSCI, FTSE

- 1
- 2
- 3
- 4

Wesfarmers er ekskludert på grunn av ulovlig utvinning av naturressurser i Vest-Sahara og dermed indirekte støtte til Marokkos okkupasjon av landet. Selskapet har bekreftet importen av fosfatstein. Den internasjonale domstolen (ICJ) fastslo i 1975 at Marokko ikke har noen rettslige krav på Vest-Sahara og følgelig ikke på Vest-Saharas naturressurser. Utvinning av naturressurser fra okkuperte områder, Vest-Sahara spesielt, ble erklært ulovlig av FNs visegeneralsekretær for juridiske saker i 2002.

Fremdrift: **YAHOO!**
Ekskludert siden: Desember 2005
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Internett (programvarer og tjenester)
Indeks: MSCI, FTSE

- 1
- 2
- 3
- 4

Yahoo har gjort seg skyldig i brudd på ytringsfriheten, etter å ha overlevert kinesiske myndigheter informasjon som førte til ti års fengselsstraff for en kinesisk journalist. Journalisten hadde sendt informasjon om et hemmelig dekret der myndighetene skriver om hvordan man skulle hindre demonstrasjoner på tiårsdagen for massakren på Den himmelske freds plass til utenlandske internettisider. Yahoo overleverte informasjon som knyttet e-posten til journalistsens ip-adresse og fysiske lokalisering. Yahoo viser til at man må følge lokale myndigheter, til tross for at overføring av såkalte statshemmeligheter pr. Internett kan medføre dødsstraff i Kina.

Arbeidstakerrettigheter

Det er noen grunnleggende rettigheter enhver arbeidstaker har. I FN har minimumsstandarder for arbeidsvilkår som omhandler blant annet organisasjonsfrihet, forbud mot tvangsarbeid, barnarbeid og diskriminering blitt fastsatt. Disse standardene bør etterleves uansett hvor i verden arbeidstakeren er på jobb. Som en konsekvens er tre selskaper utelukket fra våre investeringer.

Fremdrift: **BRIDGESTONE**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Desember 2006
Kilde: GES
Land: Japan
Industri: Dekk og gummi
Indeks: MSCI, FTSE

Firestone, et datterselskap av Bridgestone, driver verdens største gummiplantasje i Liberia. Med 6 000 ansatte er selskapet den største private arbeidsgiveren i landet. Barnarbeid rapporteres å forekomme på plantasjonen, og barn fra ni års alder sies å være i arbeid for å gjøre det mulig for foreldrene sine å oppnå den daglige kvote som selskapet har fastsatt. FN rapporterer om bruken av barnarbeid på plantasjonen i en rapport fra 2006. Selskapet er også anmeldt av International Labor Rights Fund (ILRF) for samme forhold. Rettssaken pågår fortsatt. Bridgestone sier at en policy mot barnarbeid er på plass, den er dog ikke offisiell og blir ifølge arbeidere ikke håndhevet. Et viktig fremskritt er at en kollektivavtale ble signert på plantasjonen sommeren 2008 og oppdatert i 2010.

Fremdrift: **TOYOTA MOTOR**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Desember 2005
Kilde: GES
Land: Japan
Industri: Bilprodusent
Indeks: MSCI, FTSE

Fagforeningen hos Toyota på Filippinene hevder at selskapet forhindrer arbeiderne å organisere seg og forhandle om kollektivavtale. Den internasjonale arbeidstakerorganisasjonen ILO, oppgir flere punkter hvor Toyota bryter med internasjonal arbeidsrett. Selskapet har angivelig motarbeidet opprettelse av fagforeninger, sagt opp arbeidere uten lovlig grunn og truet arbeidere som planlegger å fagorganisere seg.

Fremdrift: **WAL-MART STORES**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Juni 2003
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Stormarked
Indeks: MSCI, FTSE

En jevn strøm av rapporter i media og rettssaker vitner om systematisk dårlige arbeidsforhold i Wal-Mart. Selskapet kritiseres for gjentatte brudd på arbeidstakerrettigheter på flere områder. Kritikken gjelder barnarbeid, fabrikker som utnytter arbeidskraften, diskriminering av kvinner og motarbeidelse av fagforeninger. Høsten 2008 vant 67 500 tidligere og nåværende ansatte en rettssak hvor Wal-Mart ble dømt for systematisk å ha tilbakeholdt lønn til de ansatte. Dommen ble avgjort i den høyeste rettsinstansen i Massachusetts, og mer enn 30 lignende rettssaker mot Wal-Mart pågår i andre amerikanske delstater. I et gruppesøksmål av 1,6 millioner ansatte og tidligere ansatte, anklages selskapet for systematisk diskriminering av kvinner.

Miljø

Miljøet er et felles gode, men også et felles ansvar. Ved å utelukke selskaper som gjør seg skyldige i alvorlige miljøskader, ønsker KLP å gi et tydelig signal om at miljøet bør stå høyt på agendaen. Som en konsekvens er elleve selskaper utelukket fra våre investeringer.

Fremdrift: **BARRICK GOLD**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Februar 2009
Kilde: GES, SPU
Land: Canada
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI, FTSE

Barrick Gold, verdens største gullprodusent, driver blant annet Porgera-gullgruven i Papua New Guinea. Selskapet bruker et naturlig elvesystem for transport og deponering av gruveavfall. Dette har både en fysisk og en kjemisk effekt som påvirker vannkvaliteten, mennesker og dyreliv. Spesielt utslipp av tungmetaller som kvikksølv vil være svært problematisk i lang tid fremover. Avfallet inneholder høye konsentrasjoner av blant annet arsen, kadmium, kobber, bly og sink. Miljøskadene som elvedeponering kan forårsake er velkjente, men selskapet har ikke gjennomført vesentlige tiltak for å forhindre eller redusere disse skadene.

Fremdrift: **CHEVRON**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Juni 2004
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Olje og gass
Indeks: MSCI, FTSE

I 2004 startet en rettssak mot Chevron for avfallshåndteringen i regnskogen i Ecuador hvor ChevronTexaco, som selskapet da het, var operativt fra 1960-tallet til 1990-tallet. Selskapet anklages for i en årrekke å ha dumpet store mengder giftig, kreftfremkallende avfall, og dermed forurenset jord og vann for mange lokalsamfunn. Chevron bestrider funnene i flere av de undersøkelser som er gjort, men høsten 2008 bekrefter en uavhengig undersøkelse at 42 av 46 dumpingsplasser har høye nivåer av gift, og at mesteparten av disse ikke er omfattet av det opprensningsprogram Chevron er blitt enig med Ecuadors myndigheter om. Dermed gjelder rettssaken mot Chevron ikke bare miljøet, men også bedrageri.

Fremdrift: **DUKE ENERGY**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Desember 2006
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Kraftselskap
Indeks: MSCI, FTSE

Duke Energy etterforskes av EPA (Environmental Protection Agency) for brudd på amerikanske Clean Air Act. Dette går tilbake til 1990-tallet da selskapet ønsket å forlenge levetiden på åtte av sine eldste kullkraftverk i USA med 20 år. Selskapet gjennomførte moderniseringsprosessen av kraftverkene fra 1940-tallet uten å installere utslippskontrollsystemer som kunne ha redusert forurensningen betydelig. De store utslippene har ifølge EPA betydelig innvirkning både på miljøet og folkehelsen.

Fremdrift: **FREEPORT MCMORAN**

1
2
3
4

Ekkludert siden: Juli 2006
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI, FTSE

Freeport McMoRan Copper & Gold driver verdens største gullgruve og nest største kobbergruve på Ny-Guinea i Indonesia. Selskapet deponerer gruveavfall i et naturlig elvesystem og det er påvist tungmetallavrenning fra selskapets deponier for gråberg og avdekningsmasser. Selskapet dumper så mye som 230 000 tonn per dag. Det foreligger et omfattende materiale som viser at selskapets virksomhet har forårsaket omfattende og varige miljøskader på økosystemene i og langs hele vassdraget og at selskapet i liten grad har gjennomført tiltak for å forhindre eller redusere disse skadene.

Fremdrift: **LINGUI DEVELOPMENTS**

- 1
- 2
- 3
- 4

BERHAD
Ekskludert siden: Juni 2011
Kilde: SPU
Land: Malaysia
Industri: Papir- og skogprodukter
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

NY

Lingui Developments Berhad er et skogselskap som blant annet produserer tømmer og treprodukter. Undersøkelser til Etikkrådet for Statens pensjonsfond – Utland dokumenterte det som synes å være omfattende og gjentatte brudd på konsesjonsvilkår, forskrifter og andre reguleringer i samtlige av selskapets konsesjonsområder som ble undersøkt. Enkelte av overtredelsene var svært alvorlige brudd, slik som hogst utenfor konsesjonsområdet, hogst i et verneverdig område som av myndighetene var tatt ut av konsesjonen for å inkluderes i en eksisterende nasjonalpark, og gjennomføring av andre gangs hogster uten at miljøkonsekvenser var vurdert.

Fremdrift: **MADRAS ALUMINIUM COMPANY**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: Desember 2007
Kilde: SPU
Land: India
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

Utelukket av Statens pensjonsfond – Utland som en del av tilrådnningen om å utelukke Vedanta. Malco er et børsnotert datterselskap. Selskapet genererer betydelige mengder forurensning og farlig avfall. Anklagene har vært særlig rettet mot deponeringen av rødslam som er avfall fra raffineringen av bauxitt. Det er imidlertid også rapportert om at gruvedriften, smelteverket og kraftverket medfører betydelige miljøkonsekvenser og helsebelastninger for befolkningen i området.

Fremdrift: **NORILSK NICKEL**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: Desember 2009
Kilde: GES, SPU
Land: Russland
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI

Norilsk Nickels Polardivisjon i Sibir har i mange år sluppet ut store mengder svoveldioksid, nikkel og tungmetaller. Utslippene har ført til at vegetasjonen opptil 20 mil fra anleggene er død eller har betydelige skader. Luftforurensningen har også ført til betydelige helseproblemer i lokalbefolkningen. Luftveislidelser og ulike kreftformer er langt vanligere her enn i andre områder i Russland. Miljødeleggelsene er omfattende, varige og til dels uopprettelige. Selv om selskapet i de senere år har gjennomført tiltak som har redusert utslippene av metaller, er nivåene fremdeles høye og svoveldioksidutslippene er tilnærmet uforandret. Etter rådets oppfatning synes selskapet ikke å overholde nasjonale miljøkrav, og det synes heller ikke å ha planer om å rydde opp i forurenset grunn.

Fremdrift: **RIO TINTO**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: September 2008
Kilde: GES, SPU
Land: Storbritannia
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI, FTSE

Sammen med Freeport McMoRan driver Rio Tinto verdens største gullgruve og verdens nest største kobbergruve på Ny-Guinea i Indonesia. Grasberggruven slipper svært store mengder avgangsmasser direkte ut i et naturlig elvesystem, ca. 230 000 tonn pr. dag. Utslippene vil komme til å øke framover i takt med at gruen utvides. Det er dessuten stor fare for at tungmetallavrenning fra selskapets deponier for gråberg og avdekningsmasser medfører vedvarende forurensning av grunn og vassdrag. Gruven antas drivverdig fram til 2041, noe som må antas å påføre omgivelsene alvorlige miljøskader fordi ingenting tyder på at selskapet vil endre praksis i framtiden.

Fremdrift: **SAMLING GLOBAL**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: Desember 2010
Kilde: SPU
Land: Malaysia
Industri: Skogsprodukter
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

Det malaysiske skogselskapet Samling Global tilrådes utelukket fra Statens pensjonsfond utland på grunn av ulovlig hogst og alvorlig miljøskade. Etikkrådet har undersøkt selskapets virksomhet i Sarawak (Malaysia) og Guyana.

Fremdrift: **STERLITE INDUSTRIES**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: Juni 2010
Kilde: GES, SPU
Land: India
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI

Sterlite Industries er en betydelig joint venture-partner i den aluminiumsfabrikk som bygges i Orissa i India hvor Vedanta Resources er kontrollerende eier. Se årsak for ekskludering under Vedanta.

Fremdrift: **VEDANTA RESOURCES**

- 1
- 2
- 3
- 4

Ekskludert siden: Desember 2007
Kilde: GES, SPU
Land: Storbritannia
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: MSCI, FTSE

Vedanta Resources er i ferd med å etablere aluminiumsproduksjon i Orissa i India. I denne prosessen har selskapet ifølge indiske myndigheter overtrådt indiske miljølover, villetet myndigheter og forårsaket grov miljøskade. Etableringen av anlegget vil innebære hogging av flere kvadratkilometer skog i et av Indias mest artsrike områder med flere truede arter. Selskapet er videre anklaget for ulovlige produksjonsutvidelser, uforsvarlig håndtering av farlig avfall, overgrep mot stammefolk, dårlige lønnsvilkår og farlige arbeidsforhold i gruvene og fabrikkene.

Korrupsjon

Korrupsjon er et av verdens største økonomiske problem som forhindrer økonomisk og bærekraftig utvikling i mange land. Som ansvarlig investor og eier støtter KLP den internasjonale kampen mot korrupsjon gjennom å ekskludere selskap som assosieres til grov eller systematisk korrupsjon.

Ingen selskaper er ekskludert på grunn av korrupsjon pr. 1. juni 2011.

Produksjon og salg av våpen

Noen våpen rammer hardere – og flere sivile – enn andre. Dette vil ikke KLP medvirke til. Vi utelukker derfor selskaper som produserer eller selger våpen som bryter med grunnleggende humanitære prinsipper og som ved normal anvendelse vil medføre en betydelig risiko for å ramme sivile. Som en konsekvens er 19 selskaper utelukket fra våre investeringer.

ALLIANT TECHSYSTEMS

Ekskludert siden: Desember 2005

Kilde: GES, SPU

Land: USA

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

Alliant Techsystems har vært involvert i flere våpenprosjekter, både som leverandør av spesialkomponenter og som hovedprodusent av hele klasebomber. Selskapet har ikke lenger klasevåpenkomponenter i produksjon, men følger USAs policy på området og vil produsere hvis det er etterspørsel. Alliant Techsystems er også involvert i produksjon og vedlikehold av kjernevåpen (USAs atomforsvarssystem).

BAE SYSTEMS

Ekskludert siden: Januar 2006

Kilde: GES, SPU

Land: Storbritannia

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: MSCI, FTSE

BAE Systems, Finmeccanica og EADS inngår i joint venture-selskapet MBDA. MBDA har i følge Jane's Air Launched Weapons kontrakt på å utvikle og produsere missilet ASMP-A for det franske flyvåpenet. ASMP-A beskrives som "nuclear warhead air-to-surface missile".

BOEING

Ekskludert siden: Januar 2006

Kilde: GES, SPU

Land: USA

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: MSCI, FTSE

Boeing leverer ifølge opplysninger på egen hjemmeside ulike former for vedlikehold og oppgraderinger av Minuteman III ICBM. ICBM utgjør hovedelementet i USAs landbaserte, strategiske kjernevåpen.

EADS

Ekskludert siden: Desember 2005

Kilde: GES, SPU

Land: Nederland

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: MSCI, FTSE

European Aeronautics Defence and Space Company (EADS) bekrefter at de inngår i joint venture-selskapet TDA. Ifølge EADS produserer TDA blant annet bombekastergranaten PR Cargo, som selskapet beskriver slik: "This is a sub-munition projectile for 120 mm rifled mortars. Equipped with dual-effect submunitions, it engages dismounted troops and light armored vehicles". Ifølge Jane's Information Groups database Infantry Weapons inneholder PR Cargo 16 sprenglegemer og kan klassifiseres som klasebombe. Videre inngår EADS også i joint venture-selskapet MBDA sammen med BAE Systems og Finmeccanica. MBDA har ifølge Jane's Air Launched Weapons kontrakt på å utvikle og produsere missilet ASMP-A for det franske flyvåpenet. ASMP-A beskrives som "nuclear warhead air-to-surface missile". Se også omtale av BAE og Finmeccanica.

FINMECCANICA

Ekskludert siden: Januar 2006

Kilde: GES, SPU

Land: Italia

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: MSCI, FTSE

BAE Systems, Finmeccanica og EADS inngår i joint venture-selskapet MBDA. MBDA har ifølge Jane's Air Launched Weapons kontrakt på å utvikle og produsere missilet ASMP-A for det franske flyvåpenet. ASMP-A beskrives som "nuclear warhead air-to-surface missile".

GENCORP

Ekskludert siden: Januar 2008
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: FTSE, inngår ikke i KLPs referanseindeks

GenCorp produserer komponenter til klasebomber. Selskapet markedsfører stridskoder for våpensystemene GMLRS, MLRS og ATACMS på sin hjemmeside. Alle tre oppfyller definisjonen for klasevåpen i konvensjonen mot klasebomber. GenCorp er også assosiert med produksjon av kjernevåpen. GenCorps heleide datterselskap Aerojet produserer drivmiddel for missiler som ikke har annen funksjon enn å avfyre atomstridskoder.

GENERAL DYNAMICS

Ekskludert siden: Desember 2005
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

General Dynamics er involvert i kjernevåpenproduksjon og i USAs atomforsvarssystem. Selskapet har i tillegg produsert klasevåpen, men oppgir høsten 2010 at man ikke lenger markedsfører eller produserer denne typen våpen. Selskapet vil ikke garantere at man ikke vil produsere klasevåpen i fremtiden.

HANWHA CORPORATION

Ekskludert siden: Januar 2008
Kilde: GES, SPU
Land: Sør-Korea
Industri: Kjemikalier
Indeks: MSCI

Hanwha Corporation har bekreftet overfor Etikkrådet for Statens pensjonsfond – Utland (SPU) at de produserer luft- og bakkeleverte klasevåpen. De markedsfører også disse på sin hjemmeside.

HONEYWELL INTERNATIONAL

Ekskludert siden: Januar 2006
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

Selskapet har gjennom datterselskapet Honeywell Technology Solutions Inc. ansvaret for reparasjon, utvikling, kalibrering, drift og vedlikehold av måleinstrumenter samt registrering av data ved simulering av kjernevåpendetonasjoner ved White Sands Missile Range i New Mexico.

JACOBS ENGINEERING GROUP

Ekskludert siden: Juni 2010
Kilde: GES
Land: USA
Industri: Bygg og anlegg
Indeks: MSCI, FTSE

Jacobs Engineering Group assosieres til utvikling av sentrale elementer og tjenester tilknyttet kjernevåpen. Selskapets joint-venture, Atomic Weapons Establishment (AWE), er involvert i produksjon og vedlikehold av stridskoder for missilsystemet Trident II som er en del av det britiske atomforsvarssystemet.

LOCKHEED MARTIN

Ekskludert siden: Desember 2005
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

Lockheed Martin produserer ifølge egen hjemmeside blant annet ulike missiler som kategoriseres som klasevåpen. Selskapet produserer også ulike andre varianter av denne typen våpen, samt komponenter. Disse opplysningene er bekreftet av Jane's Information Group. Selskapet assosieres også til utvikling av sentrale elementer og tjenester tilknyttet kjernevåpen. Selskapets joint-venture Atomic Weapons Establishment (AWE) er involvert i produksjon og vedlikehold av stridskoder for missilsystemet Trident II som er en del av det britiske atomforsvarssystemet.

NORTHROP GRUMMAN

Ekskludert siden: Januar 2006
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

Selskapet er ifølge egen pressemelding kontraktør for vedlikehold og oppgradering av US Air Force's Minuteman III ICBM. ICBM utgjør hovedelementet i USAs landbaserte, strategiske kjernevåpen.

POONGSAN CORPORATION

Ekskludert siden: Januar 2007
Kilde: GES, SPU
Land: Sør-Korea
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

Poongsan Corporation produserer ulike typer ammunisjon til militær bruk, herunder klasevåpen. På sin hjemmeside beskriver selskapet tre varianter av denne våpentypen.

POONGSAN HOLDINGS CORPORATION

Ekskludert siden: Januar 2007
Kilde: GES, SPU
Land: Sør-Korea
Industri: Metaller og gruvedrift
Indeks: Inngår ikke i KLPs referanseindeks

Poongsan Holdings eier 32 prosent av Poongsan. Se begrunnelse for ekskludering av Poongsan.

RAYTHEON

Ekskludert siden: Desember 2005
Kilde: GES, SPU
Land: USA
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

Raytheon assosieres til utvikling av sentrale elementer og tjenester tilknyttet kjernevåpen. Selskapet er involvert i missilsystemet Trident II som er en del av det amerikanske atomforsvarssystemet. Selskapet produserer også ifølge sin egen hjemmeside JSOW (joint stand off weapon) og klaseammunisjon til disse. Dette er å anse som klasevåpen. Opplysningen er bekreftet av Jane's Information Group.

SAFRAN

Ekskludert siden: Januar 2006
Kilde: GES, SPU
Land: Frankrike
Industri: Luftfart og forsvar
Indeks: MSCI, FTSE

Safran er morselskap for selskapene Snecma og Sagem, som i følge Jane's Missiles and Rockets produserer et nytt missilsystem (M51) for strategiske kjernevåpen for den franske marinen.

SERCO GROUP

Ekskludert siden: Januar 2008
Kilde: GES, SPU
Land: Storbritannia
Industri: Miljø- og anleggstjenester
Indeks: MSCI

Serco Group har bekreftet til Norges Bank at de produserer våpen som kan karakteriseres som kjernevåpen. I et joint venture med Atomic Weapons Establishment vedlikeholder de Storbritannias kjernevåpen.

SINGAPORE TECHNOLOGIES ENGINEERING

Ekskludert siden: Desember 2001

Kilde: GES, SPU

Land: Singapore

Industri: Luftfart og forsvar

Indeks: MSCI

Selskapet har bekreftet at det produserer landminer – dog ikke for eksport men for Singapores forsvar. Singapore har ikke undertegnet konvensjonen om forbud mot produksjon av landminer.

TEXTRON

Ekskludert siden: Desember 2008

Kilde: GES, SPU

Land: USA

Industri: Industrielt konglomerat

Indeks: MSCI, FTSE

Textron utvikler, produserer og markedsfører klasebomber og komponenter til klasebomber som er forbudt av den internasjonale konvensjonen mot klasebomber. Selskapet har bekreftet produksjonen overfor GES. Selskapet sier at det å fornye designen på våpentypen kunne være en mulighet for å etterleve konvensjonen, men at selskapet ikke er «overbevist om at dette er den beste løsningen for å eliminere den uakseptable risikoen for sivile».

Nøytraliserer avkastningsavviket

Vi balanserer porteføljene slik at effekten av eksklusjonene blir minst mulig og jobber systematisk for å påvirke utelukkede selskaper, slik at vi kan investere i dem igjen.

Så langt i år gir KLPs referanseindeks KLP World en avkastning som er 0,27 prosent lavere enn Morgan Stanleys globale aksjeindeks MSCI World. I 2009 ga KLP World en meravkastning på et helt prosentpoeng, og i fjor på 0,19.

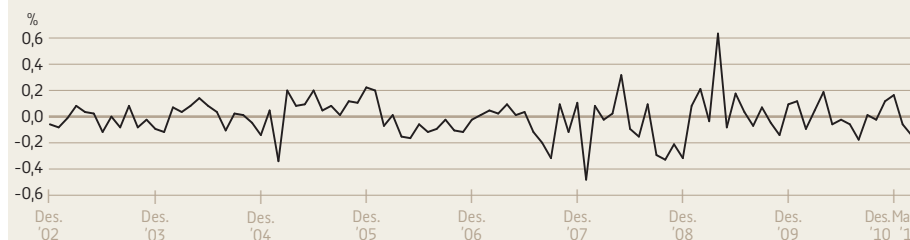
KLP World er en referanseindeks skreddersydd av MSCI, hvor selskaper som er ekskludert er tatt ut. For å opprettholde samme vektning som MSCI World blir selskaper innenfor industrigrupper der det er tatt ut selskaper vektet opp, slik at industrigruppenes vekter blir tilsvarende MSCI World. Denne metoden med industrigruppenøytraliserer benyttes fordi forskjellen i avkastning mellom de to indeksene forventes å bli mindre.

Det er viktig å presisere at dette kun er en analyse på den potensielle påvirkningen på KLPs totale investeringer. Når vi utelukker et selskap utelukkes dette fra alle relevante porteføljer innenfor alle aktuelle aktivaklasser, hvorav ekskluderte verdipapir blir erstattet. Dette innebærer at den reelle avkastningspåvirkningen er svært vanskelig å måle. Det kan også forekomme avvik mellom påvirkningen innenfor ulike regioner.

Størst betydning for påvirkningen, i så vel positiv som negativ retning, har selskapets størrelse (indeksvekt) og utvikling innenfor et gitt tidsrom. Vi ønsker også å presisere at denne historikken er for kort til å trekke entydige konklusjoner om avkastningen.

Månedlig relativt avkastningsavvik mellom KLP World og MSCI World

Grafen viser variasjonen mellom en portefølje av globale aksjer med og uten ekskluderer (desember 2002 – mars 2011).

Årlig relativt avkastningsavvik mellom KLP World og MSCI World

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	pr. 31.3.2011
-0,31 %	0,09 %	0,84 %	-0,69 %	-0,29 %	-0,82 %	1,00 %	0,19 %	-0,27 %

Utgiver: KLP
Foto: Morten Brun og Erik Poppe
Juni 2011

Dronning Eufemias gate 10
Postboks 400 Sentrum
0103 Oslo
Telefon 22 03 35 00
Telefaks 22 03 36 00
www.klp.no